NN 114/2019 (26.11.2019.), Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Srpski jezik i kultura u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj (Model C)

MINISTARSTVO ZNANOSTI I OBRAZOVANJA

2283

Na temelju članka 27. stavka 9. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (»Narodne novine«, broj: 87/08, 86/09, 92/10, 105/10 – ispravak, 90/11, 16/12, 86/12, 94/13, 152/14, 7/17 i 68/18), ministrica znanosti i obrazovanja donosi

ODLUKU

O DONOŠENJU KURIKULUMA ZA NASTAVNI PREDMET SRPSKI JEZIK I KULTURA U OSNOVNIM I SREDNJIM ŠKOLAMA U REPUBLICI HRVATSKOJ (MODEL C)

I.

Ovom odlukom donosi se kurikulum za nastavni predmet Srpski jezik i kultura u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj (model C).

II.

Sastavni dio ove odluke je kurikulum nastavnoga predmeta Srpski jezik i kultura u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj (model C).

III.

Ova odluka stupa na snagu osmoga dana od dana objave u »Narodnim novinama«, a primjenjuje se za učenike 1. i 5. razreda osnovne škole i 1. razreda srednjih škola od školske godine 2019./2020., za učenike 2., 3., 6. i 7. razreda osnovne škole te 2. i 3. razreda srednjih škola od školske godine 2020./2021., a za učenike 4. i 8. razreda osnovne škole i 4. razreda srednjih škola od školske godine 2021./2022.

Klasa: 016-01/19-01/00201
Urbroj: 533-09-19-0006
Zagreb, 25. listopada 2019.

Ministrica
prof. dr. sc. Blaženka Divjak, v. r.

SRPSKI JEZIK I KULTURA U OSNOVNIM I SREDNJIM ŠKOLAMA U REPUBLICI HRVATSKOJ (MODEL C) (SJK)

UVOD

Pred vama je prijedlog nacionalnoga kurikuluma nastavnoga predmeta Srpski jezik i kultura po modelu C (SJK). Nacionalni kurikulumi nastavnih predmeta dio su sustava nacionalnih kurikulumskih dokumenata koji je *Okvirom nacionalnoga kurikuluma* određen kao sustav dokumenata kojima se na nacionalnoj razini iskazuju namjere povezane sa svrhom, ciljevima, očekivanjima, ishodima, iskustvima djece i mladih osoba, s organizacijom odgojno-obrazovnoga procesa i s vrednovanjem.

Svi nacionalni kurikulumski dokumenti oblikovani su s idejom o djetetu i mladoj osobi kao središnjemu sudioniku odgojno-obrazovnoga procesa. Djeci i mladim osobama, roditeljima, odgojno-obrazovnim djelatnicima kurikulumski dokumenti jasno ukazuju na odgojno-obrazovna očekivanja i ishode koja postavljamo pred djecu i mlade osobe. Razvojni su i otvoreni dokumenti koje je moguće promijeniti kao odgovor na potrebe djece i mladih osoba, odgojno-obrazovnih djelatnika i ustanova, novih znanstvenih i tehnoloških spoznaja i onih proizišlih iz prakse. Nacionalnim kurikulumima nastavnih predmeta određuju se svrha, ciljevi, struktura, odgojno-obrazovni ishodi i razine njihove usvojenosti, učenje i poučavanje, povezanost s drugim predmetima, odgojno-obrazovnim područjima i međupredmetnim temama te vrednovanje usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda u predmetu.

Domene/koncepti u organizaciji predmetnoga kurikuluma čine strukturu gradiva određenoga predmeta i protežu se tijekom cijeloga razdoblja poučavanja predmeta. Unutar svake domene/koncepta određeni su odgojno-obrazovni ishodi.

Odgojni-obrazovni ishodi predstavljaju jasne i nedvosmislene iskaze o tome što očekujemo od učenika u određenoj domeni/konceptu predmeta na kraju određene godine učenja. Određeni su kao poželjna znanja, vještine i stavovi koji se napredovanjem u odgojno-obrazovnome sustavu usložnjavaju. Tijekom godina učenja ishodi čine zaokruženu, logičku cjelinu učenja i poučavanja u određenoj predmetnoj domeni/konceptu. Kao cjelina tijekom svih godina učenja i poučavanja određuju ukupna iskustva učenja u određenome predmetu.

Svaki je ishod oblikovan kao cjelina koja, uz formulaciju ishoda, uključuje i razradu ishoda, preporuke za njegovo ostvarivanje i opis razina usvojenosti.

Čitanje ishoda stoga, osim na samu formulaciju ishoda, mora biti usmjereno i na ostale njegove komponente. Razrada ishoda uključuje preciznije određenje aktivnosti i sadržaja u okviru pojedinoga ishoda ili skupine ishoda. Za sve ishode određene su razine njihove usvojenosti. Opisi razina usvojenosti preciznije određuju dubinu i širinu svakoga ishoda i opisuju očekivana postignuća učenika na kraju određene godine učenja, čime se olakšava planiranje i provedba vrednovanja. Osim razrade samih odgojno-obrazovnih ishoda, u većini kurikuluma nastavnih predmeta navode se i preporuke za njihovo ostvarivanje. Od učenika se očekuje ostvarivanje svih odgojno-obrazovnih ishoda.

Poznata je izreka da »vrijediš onoliko koliko jezika govoriš«. Ipak, koliko god je danas, u svijetu koji je postao globalno selo, važno govoriti barem jedan strani jezik, nikako ne bismo smjeli zanemariti ni svoj, materinski jezik. Jezik je bitan dio kulturnoga, nacionalnoga, ali i osobnoga identiteta. Tim jezikom izgovaramo prve riječi, priče i pjesme, učimo kazivati svoje misli, osjećaje i doživljaje, njime govore naši roditelji i prijatelji. Materinski jezik stječemo, ali uvijek ga je potrebno njegovati.

Jezik je živa snaga s kojom je vezana ne samo kultura nego i samo postojanje jednoga naroda. (Ivo Andrić)

U neprestanoj utrci za vremenom i profitom, čemu veći dio čovječanstva danas robuje, u eri globalizacije koja poništava mnoge posebnosti naroda i zemalja zamjenjujući ih univerzalnim i pomalo bezličnim vrijednostima, mnoge se kulture prepleću i razvijaju pod utjecajem drugih kulturnih obrazaca. Ipak, svaka od njih mora zadržati dio svoje autentičnosti. Suština duhovnoga razvoja jednoga naroda na najbolji se način razumije proučavanjem kulturne baštine i tradicije.

A. SVRHA I OPIS PREDMETA

Srpska nacionalna manjina ima bogatu tradiciju koja je zbog spleta različitih povijesnih okolnosti bila suočena s brojnim iskušenjima svoga očuvanja. Zbog toga su mnogi običaji tijekom dugoga razdoblja izgubljeni ili potisnuti. Danas, u izmijenjenim okolnostima, unutar srpskoga entiteta prisutna je izraženija težnja da se mnogi zaboravljeni običaji obnove i utkaju u kontekst suvremenoga života.

Predmet Srpski jezik i kultura namijenjen je pripadnicima srpske nacionalne manjine i svima koji ga žele učiti. Omogućava djeci koja žive u višekulturnoj i višeetničkoj zajednici cjelovitije učenje o zavičaju, kulturi i običajima naroda s toga područja, a u cilju boljega razumijevanja sebe i vlastitoga identiteta te upoznavanja i poštovanja drugih, što je od iznimne važnosti za izgradnju međukulturnoga društva.

Potiče učenike na osobni razvoj i izražavanje, djelotvornu komunikaciju s drugima u različitim životnim situacijama te sudjelovanje u brojnim aktivnostima (učenje, društvene i kulturno-umjetničke aktivnosti itd.).

Učeći se od najranije dobi poštovanju drugih zajednica u svojoj okolini, djeca se uče skladnomu životu s drugima. Svrha takva pristupa kurikulumu predmeta Srpski jezik i kultura očuvanje je i izgradnja nacionalnoga i kulturnoga identiteta te oblikovanje zrele, odgovorne, cjelovite osobe pozitivno orijentirane prema društvu i kulturi. Da bismo uistinu mogli razumjeti druge, prije svega moramo poznavati i razumjeti vlastitu kulturu i identitet. Tako ćemo potaknuti i stalno preispitivati vlastite stavove i pogled na svijet, odnosno gledanje iz perspektive drugih i drukčijih.

Jezik i kultura imanentne su ljudskomu rodu. Jezikom komuniciramo, izražavamo stavove i pripadnost te usvajamo nova znanja. Kultura je nematerijalna kategorija koja nosi obilježja sredine u kojoj živimo, njezine povijesti, tradicije, običaja i vjerovanja.

Osim jezikoslovlja predmet uključuje i stjecanje znanja o Srbiji i njezinoj kulturi u širemu smislu (povijesti, kulturnoj i prirodnoj baštini, ali i suvremenome životu), što će doprinijeti boljemu razumijevanju vlastitoga nacionalnog identiteta i razvijanju osjećaja pripadnosti. Vrlo je važno očuvati vlastiti kulturni identitet koji svaki narod i zemlju čini jedinstvenom i prepoznatljivom u svijetu.

Jezik je hranitelj naroda. Dokle god živi jezik, dokle ga ljubimo i počitujemo, njim govorimo i pišemo, pročišćavamo, dotle živi i narod, može se među sobom razumeti i umno sajedinjavati, ne preliva se u drugi. (Vuk Stefanović Karadžić)

B. ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI UČENJA I POUČAVANJA PREDMETA

Učenici:

1. pisanim i usmenim izražavanjem komuniciraju služeći se srpskim jezikom i pismom

2. upoznaju, njeguju, čuvaju i promiču kulturu kao dio nacionalnoga i kulturnoga identiteta na djelima srpske književnosti, kazališne i filmske umjetnosti te ostalim umjetničkim ostvarenjima čime pridonose različitosti višekulturne sredine u kojoj žive

3. upoznaju, proučavaju i čuvaju materijalnu i nematerijalnu baštinu svoga naroda što doprinosi izgradnji osobnoga identiteta

4. kreativno se izražavaju likovnim, glazbenim i književnim stvaranjem, iskazuju svoj doživljaj umjetničkih djela čime izgrađuju otvoreni duh za razumijevanje različitih kultura i načina života.

C. DOMENE U ORGANIZACIJI PREDMETA SRPSKI JEZIK I KULTURA (MODEL C)

Kurikulum Srpskoga jezika i kulture po modelu C podrazumijeva učenje o vlastitoj kulturi koje stvara temelje za njegovanje kulturnih različitosti. Bitna odrednica ovoga područja jest da i djeca pripadnika većinskoga naroda uče o manjinskim kulturama kao dijelu zajedničke kulturne baštine. Unutar područja razvijaju se vještine izražavanja, kritičkoga mišljenja, kreativnosti te sporazumijevanja i međuljudskoga djelovanja. Jezičnom se komunikacijom izražava kulturno nasljeđe i prenosi kultura življenja, razmjenjuju se ideje, mišljenja i osjećaji te vrijednosti, norme i običaji srpske zajednice.

Odgojni sadržaji i njihovo povezivanje s obrazovnim temama podupiru izgradnju nacionalnoga identiteta učenika. Učeći o svojim korijenima, učenici će naučiti cijeniti svoj jezik i narod uz poznavanje i poštovanje tuđih. Međukulturno obrazovanje teži razvijanju održivoga načina života u višekulturnome društvu izgradnjom razumijevanja, uzajamnoga poštovanja te dijaloga među pripadnicima različitih kultura. Domene Govorim i pišem, Čitam i stvaram te To sam ja zahtijevaju poznavanje vlastite kulture, preispitivanje duboko ukorijenjenih stavova, uvjerenja, pogleda na svijet te razvijaju sposobnost gledanja iz perspektive drugih i drukčijih. Takva sposobnost ne razvija se intuitivno, ona se uči i stječe. Upoznavanje kulture Srba i njihovih običaja, otvaranje komunikacije, izgradnja odnosa s drugima te razvijanje svijesti da je izgradnja zajednice u kojoj živimo jedino moguća uz uključivanje svih njezinih sudionika nužno je ne samo radi poticanja procesa uspostave povjerenja među pripadnicima različitih etničkih skupina već i kao priprema za život u višekulturnoj Europi.

Odabirom predmeta Srpski jezik i kultura učenicima se pruža mogućnost da primjenom novih medija doživljaj čitanja produbljuju, dijele i dalje kreativno razvijaju. Kao aktivni sudionici učenici odabiru sadržaje o kojima žele više doznati (npr. kultura i običaji u lokalnoj zajednici) i na taj način stječu ključne kvalifikacije kao što su kompetencija čitanja, govora i medijska kompetencija, koje su izuzetno značajne za aktivno sudjelovanje u društvu. Novim metodama povećava se interes i motivacija učenika, ostvaruje kvalitetnija nastava u kojoj učenici i učitelj stvaraju interaktivan i suradnički odnos zasnovan na konstruktivizmu jer učenici sami stječu vlastito znanje na temelju prijašnjih iskustava i vlastitih mogućnosti.

Zaboraviti pretke znači biti potok bez izvora, stablo bez korijena. Izreka upozorava na važnost očuvanja i njegovanja baštine koju prenosimo na učenike. Nematerijalna kulturna baština obuhvaća razne oblike i pojave stvaralaštva, a osobito jezik, govor i usmenu književnost svih vrsta, folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda i običaja, kao i druge tradicionalne pučke vrednote, umijeća i obrte.

Tradicijska kultura neprocjenjiv je dio sveukupne kulture svakoga naroda, stoljećima čuvana i njegovana na istome mjestu na kojemu je i nastala.

OPIS DOMENA

Govorim i pišem

Jezik je najvažnije, najopćenitije upotrebljavano oruđe kojim raspolažu jezične zajednice i svaki pojedinac zasebno. Smisao je njegova postojanja komunikacija, stoga treba biti razumljiv, ustaljen. Srpski književni jezik nije identičan svakidašnjemu govoru.

Svrha je domene Govorim i pišem samostalna verbalna i pisana komunikacija srpskim standardnim jezikom i ćiriličnim pismom. Učenici se osposobljavaju za uspješno služenje književnim jezikom u različitim vidovima njegove pisane i usmene upotrebe i u različitim komunikacijskim situacijama: govornik, slušatelj, sugovornik. Ovladavanjem osnovnim zakonitostima srpskoga jezika potiče se ljubav prema materinskomu jeziku, potreba njegova njegovanja i unapređivanja kao i razumijevanje važnosti književnoga jezika za život zajednice srpske nacionalne manjine, ali i osobni razvoj. Nastava jezika, ovladavanje pravogovornom i pravopisnom normom u funkciji je osposobljavanja učenika za pravilnu komunikaciju suvremenim srpskim jezikom. Učenik doživljava jezik kao niz mogućnosti koje mu služe u izražavanju. Svoje znanje čovjek tradicionalno prenosi jezikom. Tako svaka nova generacija prima znanja o prošlim generacijama, stvara svijest o budućima. Jezik tradicijom urasta u društvo. Čovjek tradiciju uči.

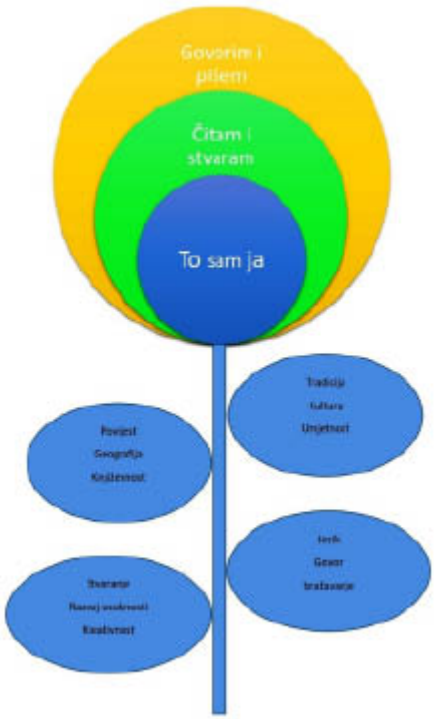
Kod učenika se izgrađuje jezična tolerancija, oblikuje mišljenje o govoru mržnje kao negativnoj pojavi u društvu.

Čitam i stvaram

Domena Čitam i stvaram temelji se na književnome tekstu. Kao stvaralačka jezična djelatnost književnost je sastavni dio svakodnevnoga života. Svrha je ove domene upoznati učenike s književnim stvaralaštvom srpskih književnika te poticati stvaralaštvo na temelju vlastitoga čitateljskog iskustva. Osim razvijanja čitalačke sposobnosti, sposobnosti interpretacije i vrednovanja književnoga teksta, cilj je i razvoj kreativne verbalne i neverbalne komunikacije, kritičkoga mišljenja i stvaralaštva Usavršavanjem tehnike čitanja i poticanjem pozitivnoga odnosa prema čitanju učenici će razvijati razumijevanje, vrednovanje i tumačenje različitih autorskih tekstova srpske nacionalne književnosti, njihovo interpretiranje te izražavanje vlastitih stavova i razmišljanja. Čitanje tekstova na materinskome jeziku, osim što obogaćuje duh i vokabular, pozitivno utječe na stav učenika prema čitanju općenito. Upoznavanjem učenika s književnim stvaralaštvom srpskih književnika razvija se osobni i nacionalni kulturni identitet što doprinosi razumijevanju općekulturnoga nasljeđa.

To sam ja

Svrha je ove domene omogućiti učeniku upoznavanje obilježja svoje uže okoline, mjesta i zavičaja u kojemu živi te Srbije kao države. Učenikovo iskustvo polazište je za izbor sadržaja i metoda u kreiranju nastave. Aktivnim sudjelovanjem, stvaranjem i odgovorom na umjetnost učenik izražava svoje stavove, kritičko mišljenje, iskustva i osjećaje. Stječe spoznaje o uzrocima i posljedicama vremena i prostora na običaje i način života, a proučavanjem umjetničkih djela nacionalne kulture razvija estetsku zrelost i kritičnost. Učenik proučava, istražuje, upoznaje i opisuje povijesne i važne ličnosti, razdoblja i događaje te upoznaje geografska obilježja i prirodnu raznolikost Srbije. Integrirani pristup nastavi omogućava upoznavanje i prihvaćanje sebe kao pojedinca s određenim identitetom u interakciji s okolinom te razvija spremnost za izazove koje donosi život u višekulturnoj zajednici i Europi bez granica. Duhovne, moralne, umjetničke i znanstvene djelatnosti nekoga društva ili razdoblja omogućavaju učenicima prihvaćanje i čuvanje kulturnih vrijednosti i narodnih običaja Srba u cilju razumijevanja i poštovanja drugih kultura. Odabrane teme omogućavaju razvoj cjelokupne osobe i shvaćanje pojma *živjeti različitosti.*

D. ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI

Odgojno-obrazovni ishodi jasni su i nedvosmisleni iskazi očekivanja od učenika u određenoj domeni predmeta Srpski jezik i kultura u pojedinoj godini učenja i poučavanja.

Ishodima se odgovara na najvažnije pitanje u cijelome odgojno-obrazovnom procesu: što učenici znaju, mogu učiniti i koje stavove/vrijednosti imaju razvijene u određenome organizacijskom području.

Ishodi se određuju kao znanje, vještine, sposobnosti, stavovi/vrijednosti koje učenik stječe tijekom svoga školovanja. Oni iskazuju što se od učenika očekuje u određenoj predmetnoj domeni te pojedinoj godini poučavanja predmeta.

Odgojno-obrazovne ishode čine: formulacija ishoda, razrada ishoda i razine usvojenosti ishoda. Dio je ishoda i preporuka koja sadržava upute za njihovo ostvarivanje.

Razrada odgojno-obrazovnih ishoda podrazumijeva preciznije određenje aktivnosti i sadržaja u okviru pojedinoga ishoda. Sadržaji kojima se ostvaruju odgojno-obrazovni ishodi iz domene Čitam i stvaram uglavnom su književna djela čiji se popis nalazi iza tablice ishoda.

Od učenika se očekuje ostvarivanje svih odgojno-obrazovnih ishoda, ali na različitoj razini usvojenosti.

Razine usvojenosti odgojno-obrazovnoga ishoda opisno određuju širinu znanja, dubinu razumijevanja i stupanj razvijenosti vještina i usvojenosti stavova u četirima kategorijama (zadovoljavajući, dobar, vrlo dobar i izvrstan). U ovome dokumentu nalazi se samo razina usvojenosti »dobar«.

OZNAKA	OBJAŠNJENJE OZNAKE
SJK OŠ	Srpski jezik i kultura, osnovna škola
SJK SŠ	Srpski jezik i kultura, srednja škola
A.	domena Govorim i pišem
B.	domena Čitam i stvaram
C.	domena To sam ja
A.1.	domena Govorim i pišem, prvi razred
A.1.1.	domena Govorim i pišem, prvi razred, prvi ishod

Ishodi	Razrada ishoda	Odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
1. razred OŠ – 3 sata		
A. GOVORIM I PIŠEM		
SJK OŠ A.1.1. Učenik izgovara glasove, riječi i rečenice na temelju slušanoga teksta, razgovara služeći se fondom riječi primjereno uzrastu.	– pravilno izgovara glasove, glasovne skupove, riječi i rečenice – primjenjuje osnovna načela vođenja razgovora: započinje razgovor, sudjeluje u njemu, pažljivo sluša sugovornika – poštuje pravila uljudnoga obraćanja – ukratko obrazlaže svoju ideju ili prijedlog – razlikuje govorne karakteristike učitelja, roditelja, prijatelja	– izgovara glasove, riječi, rečenice prema modelu; započinje razgovor, pita i odgovara na pitanja prema vlastitim potrebama; izražava potrebe, misli, osjećaje poštujući osnovna načela vođenja razgovora
SJK OŠ A.1.2. Učenik govori jednostavne tekstove u skladu s jezičnim razvojem i iskustvom.	– prepričava tekst, slikovnicu, kazališnu predstavu (lutkarsku), animirani film, radijsku ili televizijsku emisiju… – priča stvaran doživljaj i događaj iz mašte – opisuje na temelju promatranja osobe, predmete, biljke, životinje iz neposrednoga okružja (uočava, otkriva, uspoređuje…) – poznaje značenje riječi kojima se služi u svakodnevnoj komunikaciji i školskim tekstovima – služi se antonimima	– govori jednostavne tekstove u skladu s vlastitim iskustvom
SJK OŠ A.1.3. Učenik piše kratak tekst poštujući pravopisnu normu.	– piše velikim tiskanim ćiriličnim slovima – prepisuje rečenice, kraće tekstove sa zadatkom – samostalno sastavlja kratak opisni tekst (iznosi bitna obilježja): opisuje predmet ili biće na temelju promatranja ili sjećanja – popunjava jednostavne obrasce osobnim podatcima – samostalno piše čestitku i kratku poruku – poštuje pravopisnu normu – razlikuje i samostalno stvara rečenice različite po komunikacijskoj funkciji, pravilno upotrebljava interpunkcijske znakove	– piše riječi i oblikuje kratke rečenice tiskanim ćiriličnim slovima
NAPOMENA:	Ovladavanje ćiriličnim tiskanim slovima može biti odgođeno za drugi razred na temelju učiteljeve procjene.	
B. ČITAM I STVARAM		
SJK OŠ B.1.1. Učenik razumije pročitani književni/neknjiževni tekst.	– izražava svoja zapažanja, misli i osjećaje nakon slušanja/čitanja teksta i povezuje ih s vlastitim iskustvom – kazuje o čemu tekst govori i prepoznaje književne vrste prema obliku u skladu s jezičnim razvojem i dobi – iznosi mišljenje o postupcima likova te ih uspoređuje s vlastitim postupcima i postupcima osoba koje ga okružuju	– izražava svoje misli i osjećaje nakon čitanja teksta; usmeno odgovara na pitanja o sadržaju teksta i opisuje situacije iz svakodnevnoga života slične onima u tekstu
SJK OŠ B.1.2. Učenik čita pjesme i kraće tekstove prilagođeno tekstnoj situaciji i intonaciji standardnoga srpskog jezika.	– odabire ponuđene književne/neknjiževne tekstove i čita ih s razumijevanjem prema vlastitome interesu – ovladava intonacijom standardnoga srpskog jezika – prilagođava čitanje tekstnoj situaciji – prepoznaje ekavski i jekavski oblik riječi u odabranome tekstu	– odabire tekstove među ponuđenima i čita tekstove prema vlastitome interesu; ovladava intonacijom standardnoga srpskog jezika i prilagođava čitanje tekstnoj situaciji